

פתח לחם נועם ורצון לפתוח שערי רצוןך

גריון נועם ורצון

גליון לח - בלק

שיחות ומאמרים ממו"ר המשפיע
הגה"ח הרב יוסף שיינברגר שליט"א

כוחות וחושבים

פתח להם נועם ורצון
לפתוח שערי רצונך
שערים בתורת החסידות
בהבנה בהירה ובנפש האדם

כל הזכויות שמורות

מכון נועם ורצון

רחוב רבי יהושע 12, בית שמש
איימיל: w5187272@gmail.com

לקבלת גליונות באיימיל

w5187272@gmail.com

ניתן לשמוע כל שיעורי הרב

באתר קול הלשון

מספר ישיר

ארץ ישראל: 073.2951207

ארצות הברית: 646.5134509

בקול נועם ורצון: 718.4007221

ובאתר תורה אני טיים

עימוד:

ש"ס - 053.3177225

עיצוב:

אדרת - 050.4107439

להצלחת יידיטו עוז
הרה"ח המפורא
יעקב יואל אליעזר בן שפרינצא פערל
ובני ביתו שיחיו

לתרומות והנצחות נא לפנות לשלפון 0556781410
כמו כן אפשר לתרום להוצאות הגליון בנדירים פלוס נועם
ורצון - בית שמש (ע"ר)

כוחות וחושים

וישא משלו ויאמר נאום בלעם בנו בעור ונאום הגבר שתום העין, ובתרגום פירש ואימר גברא דשפיר חזי, שמעתי בשם הבעל שם טוב וצלח"ה, דכוונת התרגום הוא כן, דאיתא במדרש (רבתי ריש פרשת בלק) הובא ברש"י ז"ל מפני מה השרה הקב"ה שכנתו על גוי רשע, כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות, לומר שאילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב וכו', וזאת ידוע דלמעלת הנבואה היו צריכין קדושה יתירה, והנה האדם יש לו ה' חושים, חוש הראייה וחוש השמיעה וחוש הטעם וחוש הריח וחוש המישוש, וכנגדן יש לו חמשה חושים רוחניים כמו שכתב (קהלת א') ולכי ראה הרבה חכמה, (מלכים א ג) ונתת לעבדך לב שומע, (ישעיה יא) והריחו ביראת ה', וכן יתר החושים (כמבואר במדרש רבה קהלת פ"א בפסוק דברתי אני עם לבו) וצריך האדם לטהר ולקדש את החושים החיצונים הנשמיים, ועל ידי זה חלה הקדושה על חושים הפנימיים הרוחניים, ותחול עליו רוח הנבואה, אכן בלעם הרשע היה היפך מזה, כי טימא את החושים החיצוניים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין דק"ה) שבא על אתונו, ועוד היה מעונן ומנחש ומכשף וקוסם קסמים, והאיך היה יכול לשרות עליו רוח הנבואה, ולא היה זה אפשר מצדו כלל, אבל ההכרח היה עצום מאוד לעשותו נביא, שלא יאמרו האומות אתה רחקתנו כנ"ל, לזאת היה הענין הזה קשה מאוד, כי לא היה עצה איך לעשות עמו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, סימחו, וסתם לו אחת מעיניו, ולא היה יכול לחטוא בזה העין, ועל ידי כן חלה הקדושה והנבואה עליו על ידי זה העין שלא חטאה, והוא שגילה לנו התרגום ופירש על שתום העין דשפיר חזי, רצה לומר מדהיה סומא באחת מעיניו, לזאת היה שפיר חזי הנבואה, אבל אם לא היה שתום העין לא היה בו מקום ודרך לחול עליו הנבואה. (בעש"ט בלק אות ד)

פרק א

מלבד מה שתורת החסידות נושאת בתוכה יסודות איתן בהנחלת בהירות ביחודו ואחדותו יתברך, וכמו כן הסתכלות פנימית על מהות התורה והמצוות ותכלית החיים, גם מרחבת היא בביאור כוחות נפש והנשמה של האדם, ולמעשה משמשת כתורה שלימה וסדורה, יש בתורת החסידות חידוש גדול בשימת דגש על הרחבת ופיתוח 'חושי הנפש'.

כוחות וחושים

נפש האדם מורכבת היא מכוחות וחושים, לנפש יש עשר כוחות וחמשה חושים, שונים הם הכוחות מהחושים בעצם מהותם, הכוחות גסים הם במידת מה לעומת החושים העדינים והדקים יותר, אינם מוגבלים כל כך כמו הכוחות. עוד שינוי יש ביניהם, בעוד שהכוחות תופסים ואוחזים בפרטי הענין ואינם רק ככלים וסמנים בלבד, הרי שהחושים תופסים במהות ונשמת כל דבר, קולטים הם דקויות ושורש הענין אשר בדרך כלל אינו ניכר כל כך.

וביתר חידוד. החושים הם הכרת הענין מצד האדם עצמו, בשונה מהם הכוחות שידיעת הענין הוא מחוץ לנפש האדם, אינם אלא כשליחים המביאים ידיעות מבחוץ.

ביאור. הכוחות משמשיים לאדם ככלים בהם יכולים לפענח כל דבר ולהתבונן בהם, דוגמת מוח החכמה והבינה, המידות גם הם משמשים ככלים כיצד להרגיש את חבריהם ומכריהם, והם כבית יד כיצד לנגוע בענין מחוץ לעולמם, ועל ידם יכולים הם להתקשר עם הסביבה, כלומר ידיעת הנפש בעולם ומלאו הוא על ידי הכלים כוחות הנפש, ולא מצד הנפש עצמה*.

הערות וצינונים

א. זהו עומק ההבדל בהבדל המובא בעץ חיים (שער העקודים) בין עולם 'העקודים' שהגילוי האלוקי נמשל לאוזן חוטם פה (אח"פ), לעולם הנקודים ששם נמשל גילוי הספירות לכוחות הנפש, וזהו עומק ההבדל בין עולם א"ק לעולם האצילות, ואכמ"ל.

חושי הנפש שונים הם לגמרי, אינם נצרכים לסימנים ולכלים בכדי לאחוז בענין כלשהו, הנפש מכרת בענין מצד עצמה דרך החושים הקרובים אליה יותר מהכוחות, החושים אינם מבארים ומפענחים את הדבר שהם חשים, אלא תופסים הם בעצם הענין, חוש הראיה או הטעם וריח אינם מסבירים או מפענחים את המושג העומד לנגד עיניהם, כי חשים המה את מהות הדבר. יש פתגם הרווח בעולם: 'על טעם וריח אין להתווכח'. על סברא או הרגשה יתכן לדון אם נכונה היא אם לא, אבל על טעם וריח שהם מהות הענין לא שייך ויכוח, או שאתה חש בטעם הנפלא של המאכל, או לא. לאחד יש חוש במאכל או ריח זה ולשני יש חוש למאכל וריח אחר.

קולמוס הנפש

הגדרה הכי קולעת הוא ה'ניגון', הנקרא בשפת החסידות 'קולמוס הנפש'. על ניגון לא שייך דיון אם הוא אמיתי או לא, מבטא הוא מצב נפשי או נשמת, שונה הוא מהדיבור המשמש ככלי גילוי של השכל והמידות, והניגון משמש כביטוי לעצם הנפש, בחוש הנגינה אפשר לאחוז בנשמת בעל השיר.

פרק ב

קנין ופתיחת החושים נעוץ בעיקר על ידי ישוב הדעת ושלווה פנימית בנפש, כוחות הנפש אינם נצרכים בהכרח לישוב הדעת כמו החושים, ולכן גם כאשר האדם טרוד במלאכתו או בדאגה זו אחרת ממשיכים הכוחות לפעול פעולתם, אמנם החושים שעיקר מהותם הוא בכדי לבטאות ולגלות את העצם הנפש הנקרא תענוג ולחברו לכל פרטי הנבראים, נצרך הוא למנוחה ולרוגע בכדי שיתגלה כח התענוג, וכאשר אדם טרוד ואין בו מנוחת הנפש אזי גם חושיו הולכים וכהים.

יראה כן כאשר אדם יוצא לטייל קצת בין הרים וגבעות, או שנוסע להחליף אויר במקום שקט רחוק משאון המולת העיר, הרי חושיו מתחדדים עד להפליא, יכול לקלוט בחוש השמיעה כל קול ולו הדק ביותר, גם קולם של נענוע עלי האילן, חוש הראיה קולט כל נקודה וקו גם העדין והדק ביותר סביב מקום מושבו, גם חוש הטעם פועל פעולתו ומבחין יותר בין מאכל זה או אחר.

לאמיתו של דברים כל מה שננסה לבאר ענין החושים, לא יעלה בידנו הדבר, ונחטיא את המטרה בהגדרה זו או אחרת, מחמת דקות ועדינות הענין. ליתר דיוק, או שלא צריך להסביר, או שלא יועיל כל הסבר, כל אחד מאיתנו ניחן בחושים כבירים, אמנם דווקא משום שדקים ועדינים המה עלול האדם לאבדם בקל, ולהסתפק בפיתוח הכוחות בלבד המוחשיים יותר.

מבלי משל אינו מושג הנמשל

תורת הבעש"ט הק' למעשה משמש כבית היוצר לפתיחת החושים והרחבתם, תלמידיו שמו לב לכל תנועה העדינה ביותר בנפש, וכן בשאר עניני העולם, כי מבלעדיהם לא יוכל האדם לאחוז ולדבוק גם בחושים האלוניים אשר בנשמתו, כלל גדול הנחיל לנו הבעש"ט הק' כי כאשר אין לאדם משל בגשמי, לא יוכל להשיג את הנמשל האלוני, וכדבריו הק' (בעש"ט תרומה אות ה): מאמר הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים על פסוק (שיר השירים ז) "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" וגו', שמה יפה ומה נעים הוא, שבכל התענוגים הוא האהבה העליונה, **שעל ידי התעוררות זאת התענוג בטבעו, יקל לו לאהוב את הבורא ברוך הוא, כי בלאו הכי**

קשה לפתוח זאת המדה להתחיל לאהוב אותו יתברך שמו, ועל ידי התענוגים שנתעוררה בו זאת האהבה יקל לו, והבן. ובוודאי כל מה שמתאווה האדם לאיזה תענוג, ונתעורר בטבעו מדת האהבה לאותו התענוג שהוא אהבה נפולה ממקור האהבה העליונה, ידע נאמנה שזה הוא סיוע העליון מן הבורא ברוך הוא, בכדי שיקל לו לאחוז אז באהבתו יתברך, כי יודע הוא יתברך שמו שבלעדי זה לא יתעורר בו זאת המדה.

חוש אסור לאבר

הארמו"ר הרש"ב מליובאוויטש אשר כידוע תבע הרבה מחסידיו לעבוד את הקב"ה בדרך של 'אתכפיא', לכפוף את תאוות הלב ושאר כוחות האדם רק לעבודת ה', ולשרש אחרי כל נטיה ולו הדקה ביותר לנפש הבהמית, מכל מקום שיגן בקרב תלמידו: 'א חוש טאר מען נישט פארלירן' (חוש טוב אסור לאבד). היינו, העבודת ה' אינו לשבור ולאבד חושים בריאים, אלא יש לנווט אותם למקום הנכון בעבודת ה'.

נשמה יתירה

שורש החושים הנפשיים יורדים ומשתלשלים מחושי הנשמה, בעצם כל מהות הנשמה נוטה יותר למושג 'חוש' מאשר הגדרה של 'כוח', הנשמה יתירה שניתן לנו בשבת לא ניתן להגדירה ולמששה בידים, וכמו כן אינה נתפסת בפרט זה או אחר אלא מורגשת היא בכל פרט ביום השבת, ועיקר מהותה הוא חוש בשבת.

מלבד הקשר בהקב"ה דרך התורה והמצוות, וכמו כן דרך כוחות הנפש של אהבה ויראה ושאר המידות הק' נחנת הנשמה בחושים מיוחדים, הבחנות דקות בכל ענין רוחני ואלוקי, הגם שמתפלל האדם שלוש פעמים ביום אותו נוסח תפילה ערב בוקר וצהריים, מרגיש הבעל חוש הבדל ביניהם, אינו דומה תפילת שמונה עשרה של שחרית לזו של מנחה, אין דומה תפילת ערבית בבית כנסת זה, לתפילת ערבית בבית כנסת אחר, כל בית כנסת יש לו ריח מיוחד המבטא שורש נשמתם של מתפללי בית כנסת זה.

גם בלימוד התורה מתגלים חושי הנשמה, כל מסכת בש"ס משרה עליו השראה אחרת, אינו דומה ההשראה במסכת זבחים כמסכת בבא קמא, ואין רוח הדברים של פרשת חוקת דומה לאור הנרגש בפרשת בלק, מלבד השינוי בתוכן הענינים, עיקר השינוי הוא בהשראה המקפת אותם.

כאילו בעל השמועה עומד כנגדו

כמו כן אין תשומת ליבו של הבעל חוש רוחני בלימוד הגמרא רק לדינים היוצאים הלכה למעשה, משים הוא לב לנשמת התנאים שזוכה ללמוד תורתם², מקפיד על דברי הגמרא בצורה והאופן שנמסרו ההלכות והדינים, גם מקום מושבם של האמוראים שובה את ליבו, רואה נגד עיניו את אביו ורבא מתפלפלים ביניהם בעומקי הסוגיות וכל אלו הם חלק משלימות אופן הלימוד.

לאִלּוּ הנמנים על בעל חוש אלוקי אין מקום ציונו של צדיק כזכר לצדיק שהיה בעולם ונאבד מאיתנו, גם אין עיקר מקום ציונו כמקום תפילה ולהשפעות רוחניות או גשמיות בלבד, בהשתטחותו על ציונם רואה ציורם הרוחני והאלוקי של הצדיקים, וחש הוא שעומד לפנייהם כמו בחיי חיותם³, ורוח הצדיק מקיף כל מציאותו, כי מציאות הצדיק אינו גשמי, אלא אור אלוקי, ודבר רוחני אינו תלוי במקום וזמן.

הפך בה דכולה בה

אדם הניזון מתענוג הנפש אין החושים מתכחשים לו, אדרבה משמשים הם להם ככלי ביטוי לעצם הנפש. משל למה הדבר דומה, לאדם השקוע זמן רב בסוגיא מסוימת בש"ס, החידושים הגדולים לא יכולים כבר להפתיע אותו, כבר הקיף את הסוגיא מכל צדדיה, כל מהלכי הראשונים והאחרונים עומדים לנגד עיניו, אינו מחוסר שום ידיעה הנוגעת ללב הסוגיא, לכאורה איזה חיות יכול עוד לשאוב מסוגיא זו כאשר הפך בה כל צד ופינה.

המענה אדרבה רק לאחר הקפת הסוגיא מכל צדדיה אזי מקבל מנוחת הנפש בסוגיא זו, וקובע בה מקום מושבו, מנוחה נפשית עוטפת אותו אינו צריך להספיק עוד ידיעה ועוד מראה מקום, נפשו פתוחה לפניו וחושיו מתחדדים זה

הערות וצינונים

א. ראה מגיד דבריו ליעקב (אות כח): כשלומד דבר שאמר התנא יחשוב ששם התנא הוא שם הגוף, והשכל של אותן הדיבורים שאמר התנא הוא המוחין, וכל התנאים והאמוראים הם מדות קוב"ה ושכינתיה.
ב. ראה שער רוח הקודש (כתבי האריז"ל): צריך שתכוין כי ע"י השתטחותך עליו

אתה גורם שגם הצדיק ההוא. גם הוא ישתטח נפשו ותתפשט בעצמותיו אשר שם בקבר, וחוזר לחיות ונעשים עצמותיו בחינת גוף אל הנפש המשתטחת ומתפשטת בתוכם. וזו הנפש היא אותה הנשאת בקבר כנודע, בסוד ונפשו עליו תאבל (איוב יד) והרי הצדיק ההוא באותה שעה כאלו הוא חי בגוף ונפש.

עתה לדקיות ועדינות המושגים, אשר רק זה עתה מתחילים להתנוצץ אורם, משים לב לכל סברה דקה ועדינה, וכל דיוק בדברי הגמרא מקבלת שלימות מקומה, קושר כתרים לכל תג שבסוגיא, כל אלו אינם יכולים להתגלות מבלי שעצם נפשו שקוע בסוגיא ואזי מתגלה חושיה.

פרק ג

אתה הראת לדעת שהחושים נפתחים רק כאשר דעתו של האדם מיושבת עליו, ומנוחת הנפש אופפת אותו, וכן הוא בנוגע לעבודת קונו, חושי הנשמה נפתחים רק כאשר צורת עבודת קונו הוא בישוב הדעת, הנובע מפתחת הנפש בינו לבין קונו.

נוכח פני ה'

אדם הבטוח ויש לו אמונה חזקה בקשר בינו לבין קונו, יודע בבירור שהקב"ה יודע כל מחשבותיו וכליות ליבו גלויים לפניו, אינו מחפש להסתיר דבר, כי בוטח בהקב"ה שלא יעזוב אותו לעולמים, עצם ידיעה זו מקנית שלוות נפש בתנועת הנפש של "נוכח פני ה'", רוגע נפשי זה מקנה לאדם קנין נצחי בפתחת חושיו בעבודת קונו.

אינו משתדל לעורר בו הרגשים שונים של יום האתמול, מאמין הוא שחושי נפשו קולטים בכל רגע עוד נקודה עדינה בינו לבין קונו, ומנסה לתת להם מלוא תשומת הלב ולחוש אותם, נפשו אינה נזקקת לחידושים גדולים היוצאים מגדר הרגיל בדווקא, אינו מנסה לשכנע את עצמו על ידי התפעלות יתירה כי עובד את ה' כראוי, כל מהות נפשו נשאבת לנקודה אחת, למצוא חן רק בעיני הקב"ה, אינו עובד את חבריו וגם לא את עצמו, ולכן כל נטיה דקה בנפש ובנשמה מעניקים לו טעם חיים, חיייו הם כניגון אחד ארוך הנכלל מריבוי צלילים וגוונים הנהפכים להיות שיר אחד פשוט.

תנועת נפשו כצייר שהמכחול בידו ומשרטט עוד שרטוט דק ונעלם בציור העומד לפניו, כן הם כל מעברי חיי המשמשים כקו דק נוסף במארג חיי העשירים ברוח ונפש.

לכל זמן ועת

גם אינו ממחרת לתפוס עבודה זו או אחרת קודם זמנה הראוי להתגלות, משוכנע הוא בנפשו שכל תנועת נפש ונשמה יש לה הרגע הנכון והמתאים לבוא עת

גילויה, ואינה יכולה להתגלות רק בזמנה הנכון, שאז יבקע צליל הנשמה ביפעת טהרתה ותתקשר ותתיחד על ידה עם דודה.

מסופר על האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש שכנודע שלעתים נדד ממקום מושבו לעבר מדינות שונות באירופה לצורך בריאות גופו וכן לענינים נשגבים של תיקוני נשמות נדחות. באחד ממסעיו נקלע לעיר ווינה בירת אוסטריה, באותם הימים מלאה עיר הבירה זו בכל מיני סוגי תרבות (קולטור) מכל המינים והסוגים, הבולט מביניהם היו הקונצרטים של כלי נגינה אשר תפסו מאוד את אנשי המדינה. באחד מהימים פסעו שניהם יחדיו ברחוב העיר, לפתע צדה עיניו של הרבי מודעה על קונצרט מיוחדת במינה אשר עומד להתקיים באחד מהאולמות המפוארים של וינה, האדמו"ר פנה לבנו בבקשה מוזרה למקצת: חפץ אני להיות נוכח בהכנות והחזרות אשר הבעלי מנגנים עושים יום קודם הקונצרט הפומבי. בנו הלך תיכף לברר מי הוא המנהל של הקונצרט, ופנה אליו בבקשה שיועיל בטובו למלאות משאלת אביו, המנהל התרשם שלפניו עומד אישיות דגולה של היהודים, והביע הסכמתו לכך.

האדמו"ר הרש"ב ובנו ישבו והאזינו בקשב רב לקול צלילי המוזיקה שבקע מכלי הנגינה, ולאחר שסיימו את מלאכתם ניגש הרש"ב למנהל הקונצרט ושטח בקשתו אם יוכל להועיל בטובו ליחד עבורו מקום מיוחד תחת הבימה לקונצרט שנועד אתמול לקהל ההמונים, כי מטעמי דת אינו יכול להיות נוכח בתוככי האולם. המנהל נתמלא קורת רוח מרובה מבקשתו, לא בכל יום זוכה שרב גדול של היהודים מבחין ומבין בכל הכוחות אשר הוא משקיע בעומקי הנגינה, ותיכף העניק לו הסכמתו לענין, ופקד על הפועלים לסדר מקום מכובד תחת הבימה הגדולה של בעלי המנגנים.

למחרת הופיעו שוב הרבי ובנו באולם המפואר וכפי שסוכם ישבו בפינה צדדית תחת הבימה, לאחר גמר הקונצרט המופלא פנה הרבי למנהל והודה לו על המאמץ המיוחד שעשה עבורו. הלא פנה אל הרבי באמרו מבחין אני עליכם שכבוד מעלתו יש לו חושים מפותחים בחכמת המוזיקה, ולכן ברצוני לשאול עם מעלת כבודו הבחין בהבדל בין הקונצרט של אתמול לזה שהתקיימה היום.

הרש"ב נתחייך קלות וענה לו שבעצם לא היה שום הבדל בין שני הימים, ובעלי המנגנים אכן בעלי מקצוע מיוחדים במינם וחזרו על כל הקונצרט בדיוק נפלא, מלבד במקום אחד הכנר שינה במקצת מיום האתמול. המנהל יצא מהתפעלות לא שיער לעצמו עד כמה מבין הרבי בחכמת המוזיקה, המנהל היה

משוכנע שרק הוא השוקד כל כך על דיוק בכל תג הבחין בזה, ולא שיער שרבים של היהודים שאין עיקר עיסוקו בזה הבחין בשינוי דק זה. סקרנותו גברה שבעתיים ושאלתו בפיו מהו באמת סיבת השינוי, ענה לו הרבי שתנועה מסוימת זו אינו יכולה לצאת במיטבה כי אם ברגע האמת, היינו כשהקונצרט הוא בפועל ממש, נגד אלפי אנשים, ורק אז עולה ביד הכנר להוציא תחת ידו תנועה זו בשלימותה.

לאחר מכן ביאר הרש"ב לבנו הריי"ץ שמכל דבר שאדם רואה בחיים צריך לקחת ממנו הוראה בעבודת השם, ומהסיפור הזה שהתרחש היום יש ללמוד שאדם יכול ללמוד פנימיות התורה ולהתבונן בגדלות הבורא ולהשיג השגות גדולות ונשגבות, אמנם יש נקודה שאינה מתגלה כי אם בזמן אמת, והוא בעת התפילה שאזי יש חושי נשמה שנתגלים רק בעת ההיא.

המורם מסיפור זה שכמו שיש חושי נשמה שאינם מתגלים כי אם בזמן התפילה, כן יש חושי נשמה שמתגלים במשך חיי האדם ברגע האמת שצריכים הם להתגלות, ואי אפשר לדחוק את הקץ, כאשר אדם חי נוכח פני ה' בישוב הדעת הנכון אזי נפתחים חושי נשמתו ומאירים דרך חושי הנפש אורו יתברך.

שמירת החושים

הבעש"ט בפרשתנו מוסיף לבאר שהתנאי שחושי הנפש ישמשו ככלים לחושי הנשמה, הוא כאשר אדם שומר את חושיו ואינו מטמא ומגשם אותם, אמנם באם חושי הנפש עסוקים הם בהוויות עולם הזה בלבד, וכמו כן משתמש עמהם לענינים בלתי רצויים, אזי מאבד הוא חושיו הנפשיים, ועל אחת כמה וכמה חושי נשמתו, וליבו נעשה אטום וסתום מלקבל אור שפעת אור האלוהי.

וזה היה הסיבה שבלעם הרשע היה סתום עין כי אין הנבואה שורה על חוש שנטמא, ולכן סימא הקב"ה את עיניו שלא ימנע בעדו לחוש ולראות אור אלוהי בהופעת רוח נבואה עליו.

ואם על גוי שלא טימא עינו אחת שרה עליו רוח נבואה על אחת כמה וכמה בני ישראל קדושים השומרים על חושיהם ודבוקים בו יתברך ראוי ונאה להם שיופיע עליהם אור ה'.

(מעבוד משיעור בעש"ט בלק תשפ"ג)

